

Stwierdzenie łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) na Wyżynie Wołyńskiej (Polska południowo-wschodnia)

Ornate damselfly *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) found in the Wołyńska Upland (south-eastern Poland)

Wiaczesław MICHALCZUK

ul. Szymonowica 19/6, 22-400 Zamość; wiack@wp.pl

W związku ze zbliżającą się Konferencją Storzyczkową w Biebrzańskim P.N., postanowiłem odwiedzić stanowiska lipiennika Loesela – *Liparis loeselii* (L.) RICH. i storczyka krwistego żółtawego – *Dactylorhiza incarnata ochroleuca* (BOLL.) P.F. HUNT et SUMMERH w dolinie Sieniochy, w celu określenia ich liczebności. W dniu 15.06.2007 r., w późnych godzinach popołudniowych wybrałem się w dolinę Sieniochy. W pierwszej kolejności, aby zdążyć przed zmierzchem sprawdzić jakie motyle i ważki latają na torfowisku, postanowiłem odwiedzić stanowisko lipiennika Loesela koło Śniatycz.

Śniatycze leżą w gminie Komarów-Osada, 20 km na wschód-południowy wschód od Zamościa (50°39'N, 23°32'E, UTM: FB71). Na północny wschód od Śniatycz znajduje się torfowisko niskie, zasilane przez wody ze źródeł położonych od niego ok. 100 m na północny zachód. Obiekt ten zaproponowano do ochrony rezerwatowej ze względu na występowanie licznych rzadkich i chronionych gatunków roślin (LORENS i in. 2003). W 2004 r. zgłoszono go do sieci Natura 2000 jako „Torfowisko węglanowe Śniatycze” w związku z występowaniem: typowego dla torfowiska węglanowego zbiorowiska *Cladietum marisci*, łąk trzęślicowych *Molinietum medioeuropeum* oraz staroduba łąkowego *Ostericum palustre* (BESSER.) i już wspomnianego lipiennika Loesela.

W 2006 r., ostoja została znacznie powiększona ze względu na stwierdzenie licznego występowania strzępotka edypusa *Coenonympha oedippus* (FABR.), obejmując całą górną dolinę Sieniochy pod nazwą „Dolina Sieniochy”.

Po drodze na stanowisko storczyka, nad rowem odprowadzającym wodę z torfowiska widziałem latające ważki: *Enallagma cyathigerum* (CHARP.), *Somatochlora flavomaculata* (VANDER L.) i *Libellula fulva* (O.F. MÜLL.). Na torfowisku licznie latała duża osobliwość wśród motyli dziennych – strzępotek edypus. Po stwierdzeniu w jednym płacie licznych płonnych lipienników, poszedłem na koniec torfowiska sprawdzić drugi płat. W drodze powrotnej sprawdziłem, jakie ważki latają przy torfiankach. Były tam tylko *Coenagrion puella* (L.) i *C. pulchellum* (VANDER L.).

W drodze powrotnej do samochodu, pamiętając o licznym występowaniu ważek przy rowie, postanowiłem przejść jeszcze raz wzdłuż niego. Podeszedłem do krzaka przy rowie i zauważyłem małą ważkę, dość ciemno ubarwioną. Po chwili udało mi się ją złapać w siatkę. Już przez siatkę poznałem charakterystyczny wzór na odwłoku w postaci powtarzających się niebieskich liter „B”. Pamiętałem go ze zdjęcia w książce „Der Kosmos Libellenführer” Gerharda JURZITZY (1998). To była samiczka *Coenagrion*

ornatum (SÉLYS, 1850). Dla upewnienia się sprawdziłem cechy samiczki w pracy Jacka WENDZONKI (1995). Tradycyjnie wykonałem sesję fotograficzną ważce. Sprawdziłem również, jak wygląda samczyk. Po chwili widziałem nad rowem latające liczniejsze, bardziej niebieskie ważki – były to 3–4 samce *C. ornatum*. Teraz zdaję sobie sprawę z tego, że gdybym złapał tylko samczyka zapewne uznałbym go, jako bardziej prawdopodobne, za *C. hastulatum* i zapisałby to w notatniku poszedłbym dalej. Następnie postanowiłem przeszukać szybko jeszcze raz torfianki w celu sprawdzenia obecności łątki ozdobnej. Ale tam jej nie było. Pospieszyłem na kolejne stanowisko storczyków. Dopiero po powrocie do domu przeczytałem, że jest to ważka związana z ciekami i rowami, a nie z torfiankami.

W artykule Pawła BUCZYŃSKIEGO (1999) przeczytałem, że gatunek ten ostatni był podawany z województwa lubelskiego w roku 1948 i ma on tu status wymarłego lub prawdopodobnie wymarłego. Wysłałem zdjęcia ważek do potwierdzenia do P. Buczyńskiego. Przy potwierdzeniu oznaczenia przez niego i przez Grzegorza Tończyka dowiedziałem się, że jest to pierwsze stwierdzenie łątki ozdobnej w Polsce od 12 lat, od obserwacji w Borach Dolnośląskich – podanych w cytowanej przez BORKOWSKIEGO (2000), niepublikowanej ekspertyzie Andrzeja Łabędzkiego o ważkach wód bieżących województwa jeleniogórskiego.

Dopiero później przypomniałem sobie słowa Pawła z Forum „Przyroda” z końca roku 2005, kiedy zaczynałem zabawę z ważkami: „Na Roztoczu ... Warto też rozglądać się za jeszcze rzadszym gatunkiem, będącą w Polsce na skraju wymarcia łątką *Coenagrion ornatum*. Podawał ją bez wskazania stanowiska Urbański, może się gdzieś uchowała. To gatunek strumieni, może zasiedlać gospodarowane odcinki

rowów melioracyjnych. Każde stanowisko byłoby sensacją”. (Chodzi o „Krytyczny przegląd ważek Polski” URBAŃSKIEGO (1948)).

Nowo odkryte stanowisko *C. ornatum* wymaga oszacowania liczebności populacji, oceny stanu siedliska, objęcia stałym monitoringiem i czynnej ochrony (BERNARD 2004).

Piśmiennictwo

- BERNARD R. 2004. *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850), Łątka ozdobna. [w:] P. ADAMSKI, R. BARTEL, A. BERESZYŃSKI, A. KEPPEL, Z. WITKOWSKI (Red.), Gatunki zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Tom 6. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Warszawa: 25–29.
- BORKOWSKI A. 1999: Ważki (Odonata) byłego województwa jeleniogórskiego z uwagami do aktualnego stanu badań, zagrożeń i ochrony. Przyroda Sudetów Zachodnich, 2: 37–56.
- BUCZYŃSKI P. 1999. Wykaz i „Czerwona lista” ważek (Insecta: Odonata) województwa lubelskiego. Chrońmy Przyrodę Ojczyzną, 55(6): 23–39.
- JURZITZA G. 2000. Der Kosmos Libellenführer. Die Arten Mittel- und Südeuropas. Kosmos, Stuttgart.
- LORENS B., MICHALCZUK W., STACHYRA P. 2003. Dokumentacja do utworzenia rezerwatu przyrody „Torfowisko Śniatycze” w dolinie Sieniochy koło Komarowa na Zamojszczyźnie. Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie, Wydział Środowiska i Rolnictwa (maszynopis).
- URBAŃSKI J. 1948. Krytyczny przegląd ważek (Odonata) Polski. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sec. C, 3(11): 289–317.

Summary

The paper is a preliminary report about the population of *Coenagrion ornatum* recorded 20 km east-south-east of Zamość (50°39'N, 23°32'E, the Wołyńska Upland, south-eastern Poland). Some imagines of *C. ornatum* were observed on 15 May, 2007 in the valley of the River Sieniocha

at the outlet canal of the spring peat bog of carbonate character. *Enallagma cyathigerum*, *Somatochlora flavomaculata* and *Libellula fulva* were co-occurring species. *Coenagrion ornatum* has been observed for the first time

in Poland since 1995 and it has been the first record in south-eastern Poland since over 60 years. In the near future more detailed analyses of the recorded population as well as the habitat and its monitoring are planned.

Key Words. Odonata, dragonflies, *Coenagrion ornatum*, record, Poland.

Pojawienie się *Aeshna affinis* VANDER LINDEN, 1820 i *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) w 2006 roku na zbiornikach pokopalnianych województwa śląskiego (Odonata: Aeshnidae, Libellulidae)

The occurrence of *Aeshna affinis* VANDER LINDEN, 1820 and *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) in sinkhole ponds in the Silesian voivodeship in 2006 (Odonata: Aeshnidae, Libellulidae)

Alicja MISZTA¹⁾, Marta BOROŃ²⁾, Piotr CUBER³⁾, Aleš DOLNÝ⁴⁾

¹⁾Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, ul Św. Huberta 35, 40-543, Katowice; a.miszta@cdpgs.katowice.pl

²⁾ul. Orzeszkowej 8a, 32-640 Zator; marta.boron@wp.pl

³⁾ul. Jana Pawła II 4, 42-624 Tąpkowice; piotr10@op.pl

⁴⁾Department of Biology and Ecology, University of Ostrava, Chitussiho Str. 10, 710 00 Slezká Ostrava, Czech Republic; Ales.Dolny@osu.cz

Wstęp

Artykuł Pawła Buczyńskiego o występowaniu *Aeshna affinis* w województwie lubelskim (BUCZYŃSKI 2006), zbiegł się w czasie z odnotowaniem przez nas w ubiegłym roku na kilku stanowiskach w przemysłowej części województwa śląskiego opisywanego przez niego gatunku. Dla naszego regionu pojawienie się *A. affinis* jest o tyle ciekawe, że został on wykazany w historycznym opracowaniu Sawkiewicza i Żaka z 1966 roku tylko z Ustronia – 1 ♀ i 1 ♂ [na podstawie okazów zebranych przez Tolla w 1939 roku i znajdujących się w Muzeum

Górnośląskim w Bytomiu (BERNARD, SAMOŁĄG 1994)] i z Gwoździan – 1 ♂ (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966). Pierwszy raz wspólnie 2 samce tego gatunku zostały zaobserwowane w województwie śląskim przez Aleša Dolnego (dane niepublikowane) na starorzeczu Odry w Lasakach w lipcu 2005 roku. W roku 2006, po informacji otrzymanej pocztą elektroniczną od Rafała Bernarda o możliwości przylotu do Polski kilku południowych gatunków w związku z długotrzymującymi się wysokimi temperaturami powietrza, postanowiliśmy wybrać się na ich poszukiwanie na naszym terenie.